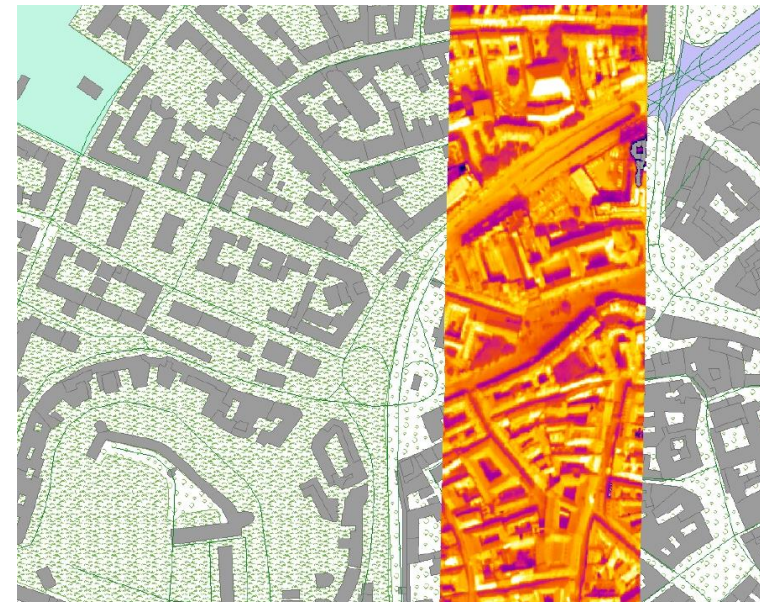

Workshop 4 – Hodnotenie zraniteľnosti na negatívne dôsledky zmeny klímy

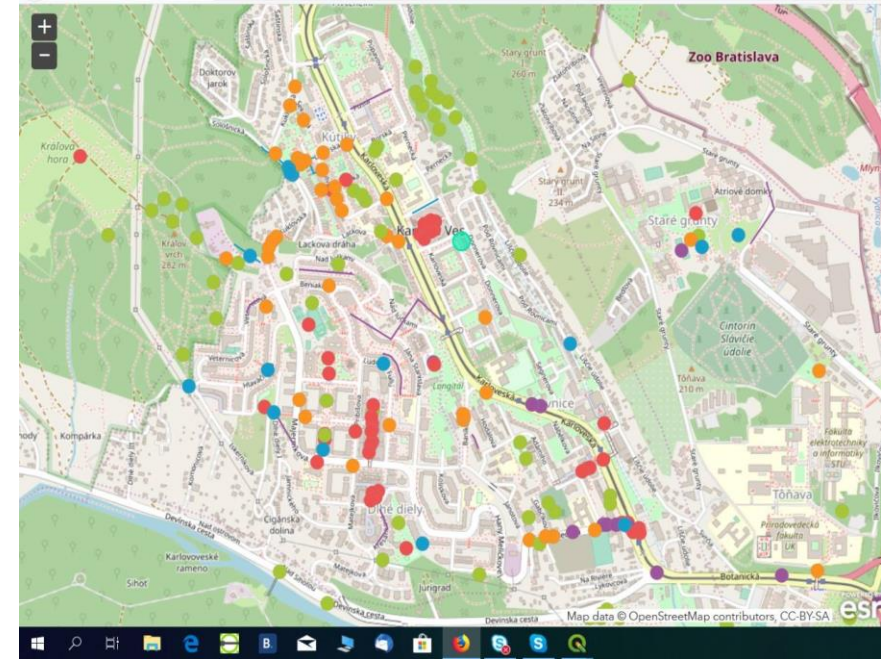

2.9.2021

Ing. Zuzana Hudeková, PhD.

O čom budeme hovoriť

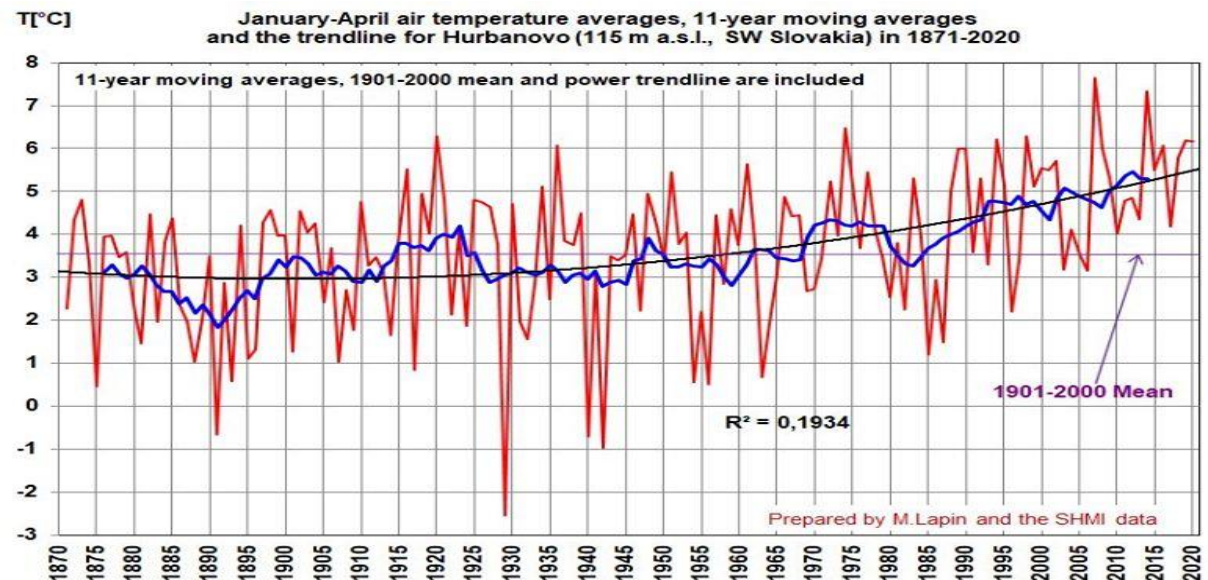
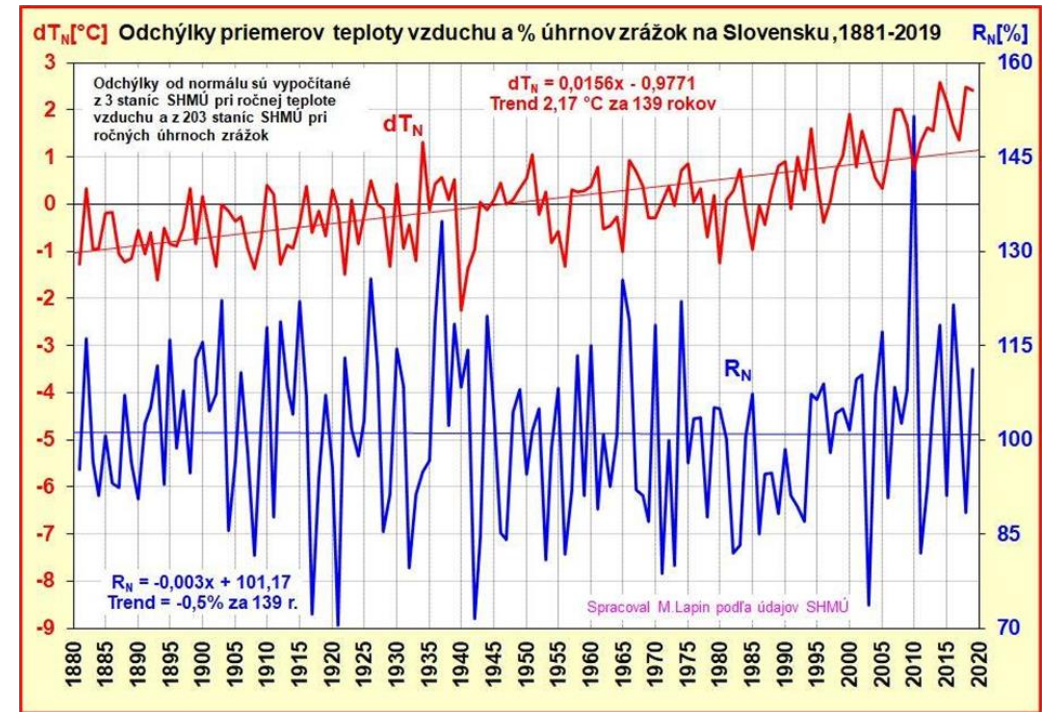
1. Dôsledky zmeny klímy (scenáre) a metodika hodnotenia zraniteľnosti (expozícia na daný dôsledok zmeny klímy, citlivosť na daný dôsledok zmeny klímy, adaptívna kapacita)
2. Určenie kľúčových sektorov a oblastí, ktoré môžu byť zraniteľné na zmenu klímy
3. Prístupy - „sektorový prístup,, (napr. vyhodnotenie zraniteľnosti vodného hospodárstva alebo kritickej infraštruktúry), prístup „možného ohrozenia“ (povodne a záplavy), priestorový prístup (vyhodnotenie zraniteľnosti v určenom priestorovom ohraničení)
4. Vyhodnotenie rizík

Dôsledky zmeny klímy

- Zmeny v klimatických charakteristikách – osobitne teplota a zrážky
Dopady na všetky sektory
- Zrážok padá v priemere za rok približne toľko ako v minulosti (od roku 1881 nepozorujeme žiaden trend), mení sa ale režim zrážok, od Apríla do Septembra klesá podiel trvalých zrážok a rastie podiel prehánok a búrkových lejakov,
- V zime klesá podiel tuhých zrážok a rastie podiel kvapalných zrážok

Dôsledky zmeny klímy

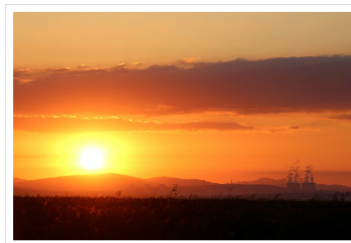
Aktuality SHMÚ

28
JÚN

Prvá vlna horúčav 2021: extrémna, plná rekordov a stále trvajúca

KLIMATOLÓGIA | 28.6.2021 | ANALÝZA | JOZEF PECHO, DALIBOR VÝBERČI, PAVOL FAŠKO

To, čo bolo opatrne odhadované pred začiatkom úvodnej tohtoročnej vlny horúčav, sa napokon naplnilo. Táto perióda veľmi vysokých teplôt vzduchu bude zaradená medzi popredné júnové udalosti tohto druhu v doterajšej histórii meteorologických pozorovaní na Slovensku, keď prešla aj niektoré celoslovenské historické teplotné rekordy pre mesiac jún. Klimatologická významnosť vlny tkvie nielen v dosiahnutej úrovni vysokých teplôt, ale azda ešte o čosi viac z hľadiska sériového výskytu dní s charakteristicky vysokými hodnotami teploty vzduchu. V niektorých oblastiach dokonca stále nebol prerušený výskyt tropických dní a vlna horúčav tak ďalej pokračuje.

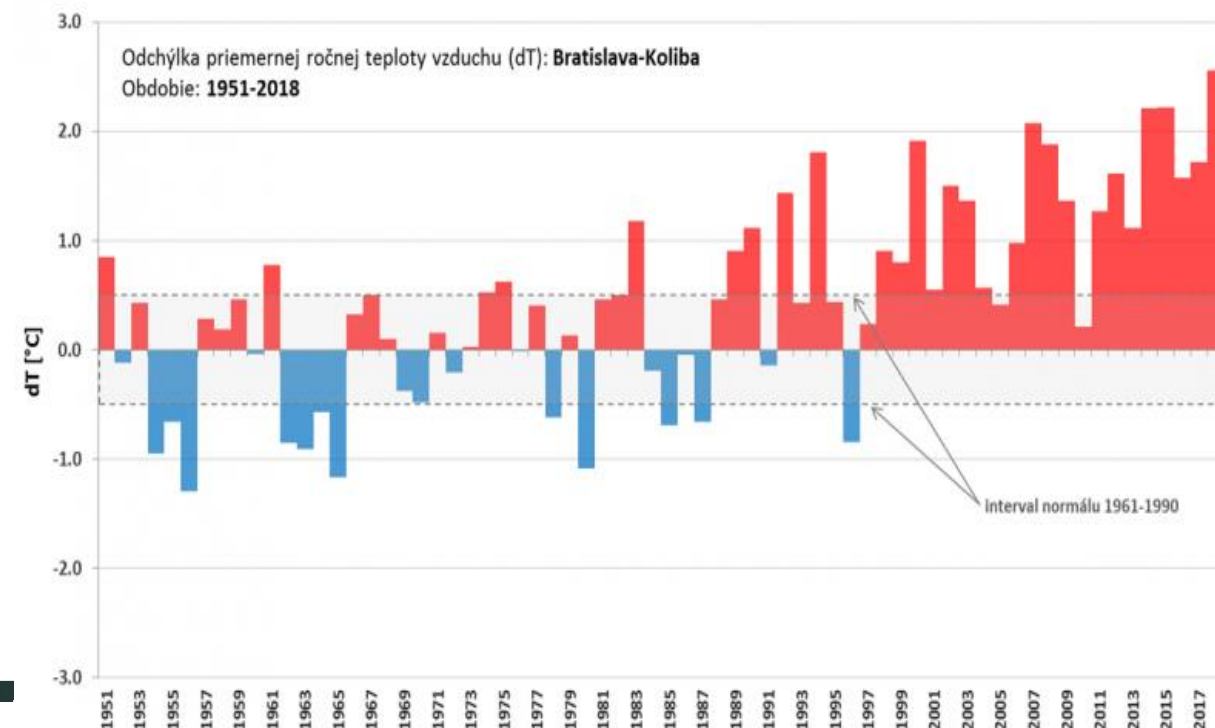

Na začiatku výraznej vlny horúčav ešte v polovici tohto mesiaca sme vám v samostatnom príspevku priblížili [výskyt júnových horúčav](#) a ich extrémov na Slovensku v historickom kontexte. V tomto článku na spomenutú analýzu nadviažeme a bližšie sa pozrieme na všetky podstatné skutočnosti, ktoré napokon prvá vlna horúčav roka (leta) 2021 priniesla (stručné zmienky o niektorých sa už objavili v [tomto](#) a [tomto](#) príspevku). Počasie malo stabilnejší charakter, vyskytovalo sa málo oblačnosti, vďaka čomu bolo podporené lepšie prehrievanie lokalít, a to napr. aj v našich kotlinách.

Teplota vzduchu sa v priebehu vlny horúčav udržiavala na vysokej úrovni aj v neskorších večerných hodinách, počas noci a ráno, čo sa náležite premietlo aj do vysokých denných teplotných priemerov. Veľmi príznačným sprievodným javom počas vlny horúčav bolo aj silne, ojedinele až vyčerpávajúco dusné počasie (obr. 5 – 7 v závere príspevku), keďže vysoké teploty vzduchu boli sprevádzané vyššou vlhkosťou vzduchu.

Spracované boli údaje z meteorologických staníc s klimatologickým programom meraní a pozorovaní v rámci klimateckej databázy SHMÚ. Upozorňujeme, že hodnotenie bolo pripravené len podľa údajov, ktoré sú z jednotlivých staníc zasielané a evidované na dennej báze. V budúcnosti preto nemožno vylúčiť dodatočné doplnenie tu prezentovaných skutočností.

Vysoké teploty vzduchu

- Ročné úhrny zrážok sa budú zvyšovať na severe a o málo meniť alebo klesať na juhu
- Bude sa zväčšovať podiel konvektívnych zrážok na úkor trvalých frontálnych
- V teplej časti roka sa očakáva zvýšenie premenlivosti úhrnov zrážok, zrejme sa predĺžia a častejšie vyskytnú málozrážkové (suché) obdobia na strane jednej a budú zrážkovo výdatnejšie krátke daždivé obdobia na strane druhej
- Sneh?

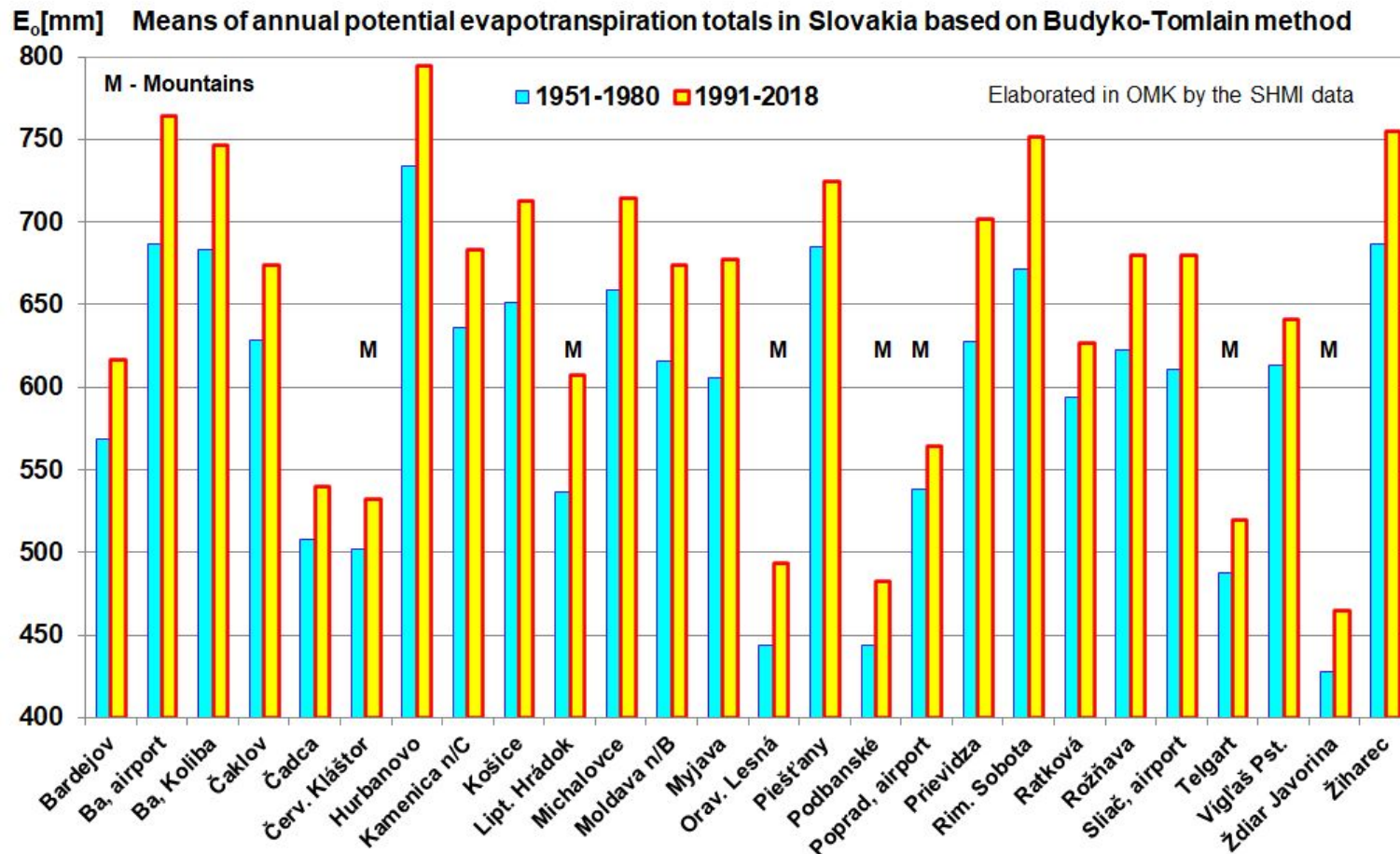

Foto: archív autorky

Dôsledky zmeny klímy

Potenciálna evapotranspirácia (maximálny výpar a transpirácia rastlín za daných meteorologických podmienok v prípade neobmedzeného dostatku vody v pôde) po roku 1990 všade významne zvýšila

na každý 1 °C oteplenia bude potrebné v ročnom úhrne dodať do systému (na zemský povrch) 100 až 150 mm viac vody, aby nevznikol zrážkový a nakoniec aj vlhový deficit, v konečnom dôsledku pôdne sucho (tých 150 mm platí pre naše najteplejšie oblasti)

Zdroj: http://www.shmu.sk/File/met_cas/RR/!%202012-2%203%20Lapin.pdf a i.

Zdroj: prof. Milan Lapin, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2551815925066738&set=pcb.2551816511733346&type=3&theater>

Dôsledky zmeny klímy

- vývoj je veľmi negatívny, úhrny zrážok majú nulový trend, priemery teploty sa zvýšili o 2 °C, potenciálna a aj aktuálna **evapotranspirácia rastie a množstvo vody v pôde klesá**.
- negatívne dôsledky na hladinu podzemných vôd, výdatnosť prameňov a stav vody v riekach.
- klesá odtokový koeficient vo väčšine povodí na Slovensku, ale aj sa znižuje zásoba vody v pôde
- Podľa modelov sa zníži podzemná voda o 80% pri zvýšení priemernej ročnej teploty "len" o 1°C (v Podunajskej nížine).

Foto: archív autorky

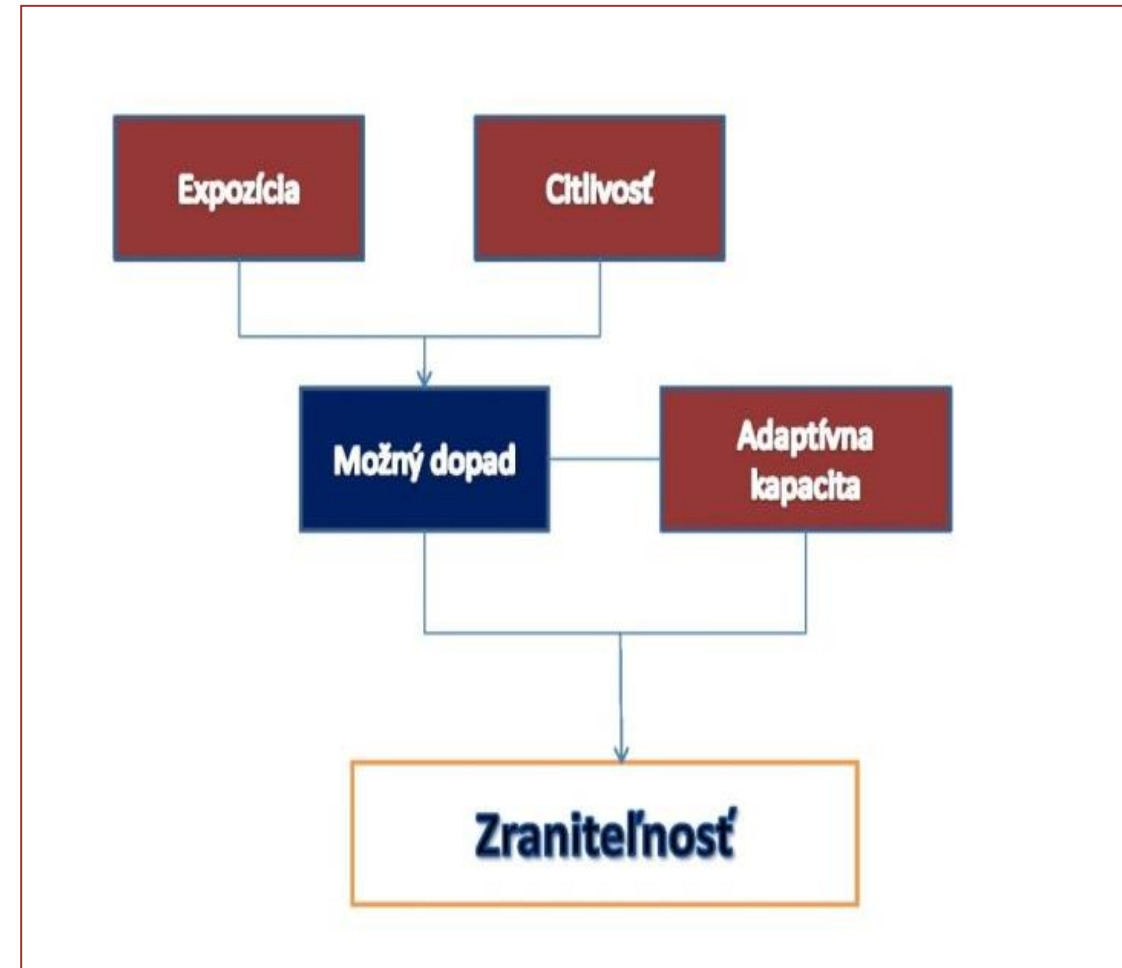
*Predpokladaný scenár na nebezpečné meteorologické
a klimatologické javy (SHMÚ) - Bratislava*

- Teplota - o 2 až 4°C v porovnaní s priemermi obdobia 1951-1980. počet extrémne horúcich dní 2050 o 13 a k 2075 o 25
- zväčšovať podiel konvektívnych zrážok na úkor trvalých frontálnych. V teplej časti roka sa očakáva zvýšenie premenlivosti úhrnov zrážok, zrejme sa predĺžia a častejšie vyskytnú málozrážkové (suché) obdobia na strane jednej a budú zrážkovo výdatnejšie krátke daždivé obdobia na strane druhej
- Do výšky 900 m n.m. bude snehová pokrývka nepravidelná
- zosilnenie búrok v teplej časti roka sa očakáva častejší výskyt silného vetra, víchric a tornád v súvislosti s búrkami

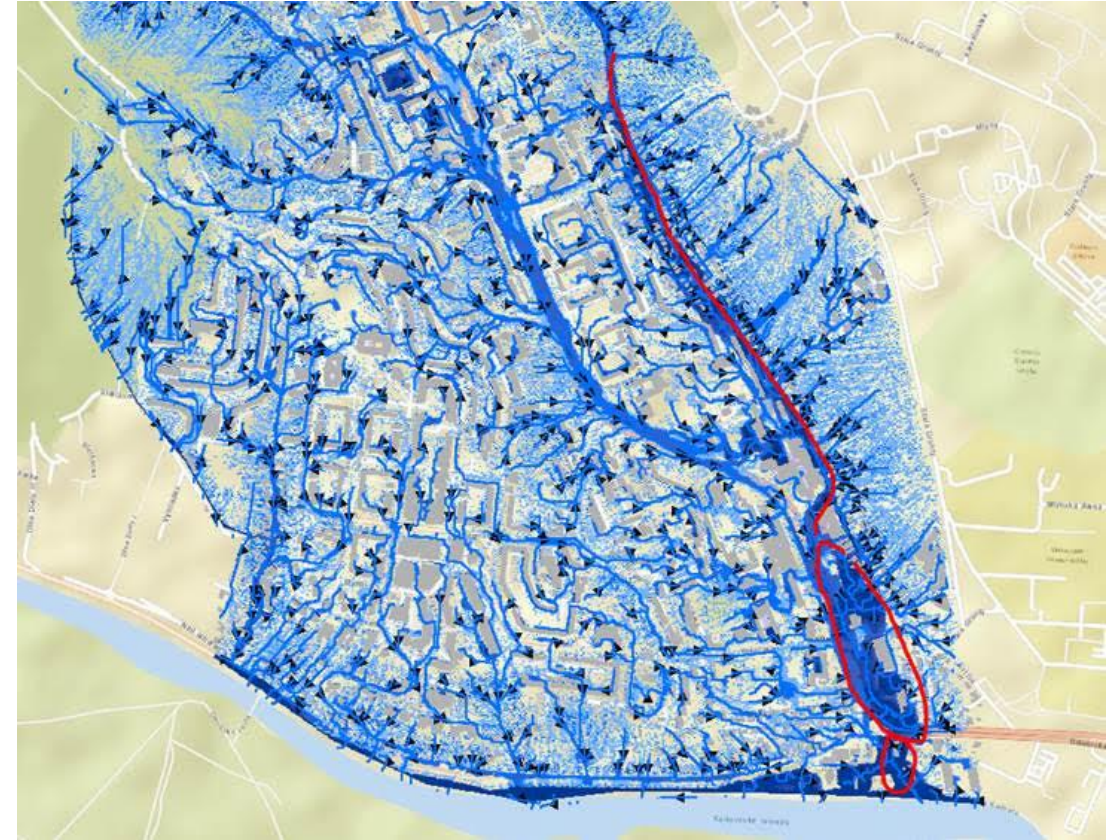
Zraniteľnosť

- Cieľom vyhodnotenia zraniteľnosti je lepšie pochopiť do akého rozsahu a akým spôsobom môže zmena klímy ovplyvniť identifikované sektory (služby, hospodárstvo, infraštruktúru, zdravie obyvateľstva a pod.), napomáha identifikovať prioritné oblasti pre následné opatrenia a aktivity.
- „Zraniteľnosť je miera, do akej je systém citlivý voči nepriaznivým vplyvom zmeny klímy, vrátane jej výkyvov a extrémnych prejavov, a do akej nie je schopný sa s týmito vplyvmi vysporiadať (IPPC)
- **Zraniteľnosť = funkcia [expozícia (+); citlivosť (+); adaptívna kapacita (-)]**

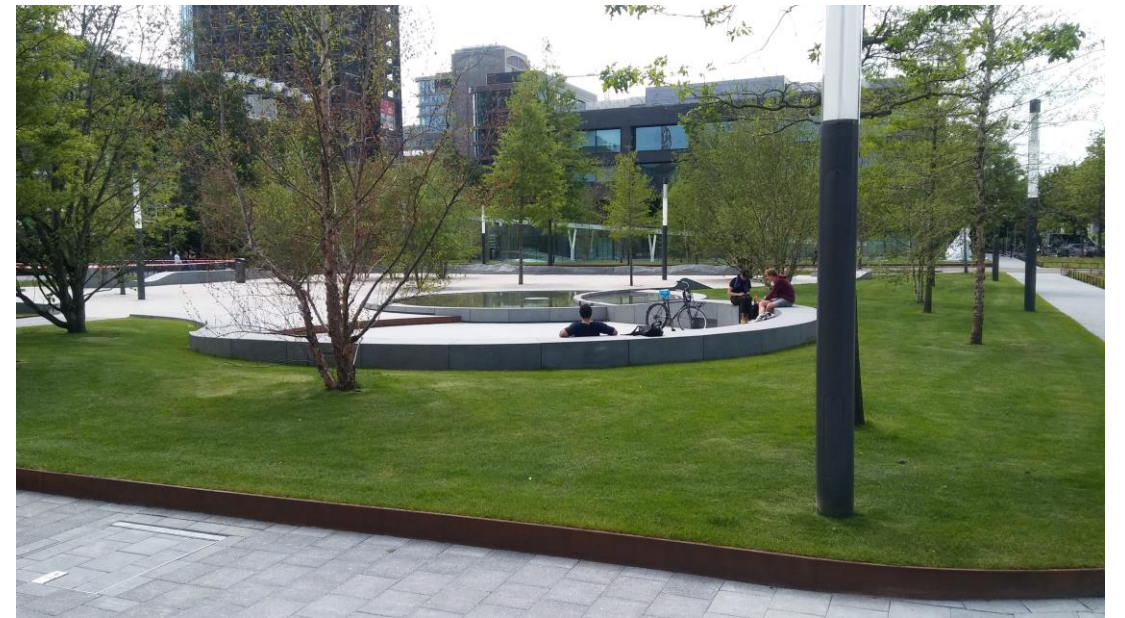
Expozícia - citlivosť

- **Expozícia/Vystavenie** (exposure) je „charakter a stupeň, do akého je ekosystém vystavený významným výkyvom klímy“, čiže expozíciu voči prejavom zmeny klímy (zahŕňajúce klimatické scenáre),
- **Citlivosť** (sensitivity) teda citlivosť voči vplyvom zmeny klímy, znamená „stupeň, v akom je systém ovplyvnený nepriaznivým alebo priaznivým podnetom vyvolaným stavom klímy“. Citlivosť znamená, že rôzne regióny a skupiny budú na tú istú udalosť reagovať odlišne. Ak je región alebo systém vystavený zmenám v klimatických charakteristikách, ich citlivosť určuje, do akej miery bude región / alebo systém pozitívne alebo negatívne zasiahnutý.
- **Adaptívna kapacita** je potenciál, resp. schopnosť systému reagovať a prispôbiť sa dopadom zmeny klímy prostredníctvom vyrovnaní sa s negatívnymi konsekvenciami, minimalizovania

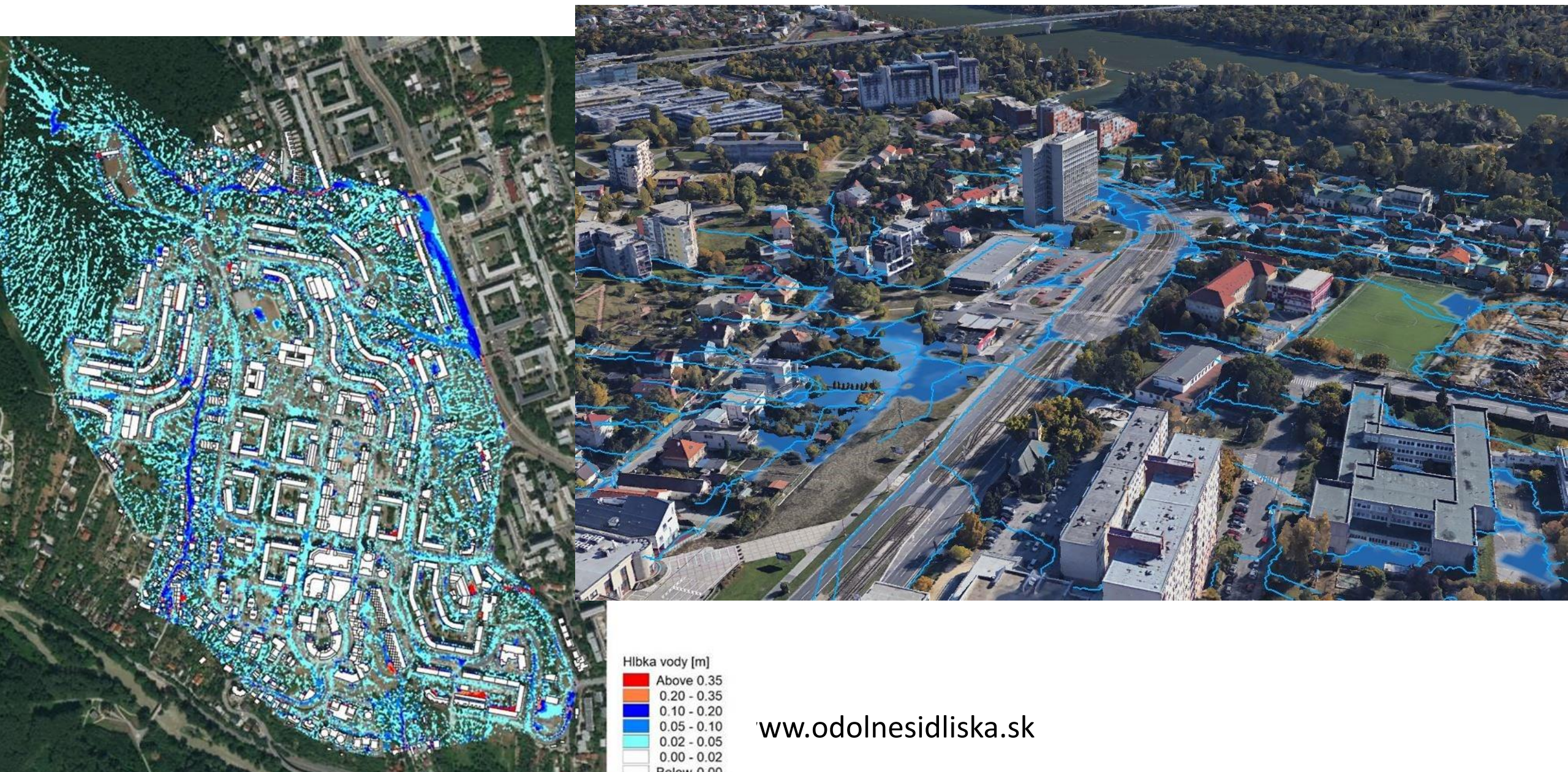
Adaptívna kapacita

- **Adaptívna kapacita** je potenciál, resp. schopnosť systému reagovať a prispôbiť sa dopadom zmeny klímy prostredníctvom vyrovnania sa s negatívnymi konsekvenciami, minimalizovania rozsahu a pravdepodobnosti výskytu možných škôd či využitia nových príležitostí, ktoré nová zmena klímy so sebou prináša. Medzivládny panel pre zmenu klímy (IPCC) v roku 2001 uviedol sedem faktorov, ktoré determinujú adaptívnu kapacitu – dostatok, resp. nedostatok finančných zdrojov, technológie, vzdelávanie, inštitúcie, informácie, infraštruktúra a sociálny kapitál, čiže osobitne sú tu zahrnuté socio-ekonomické indikátory popisujúce schopnosť spoločnosti reagovať na meniacu sa klímu.

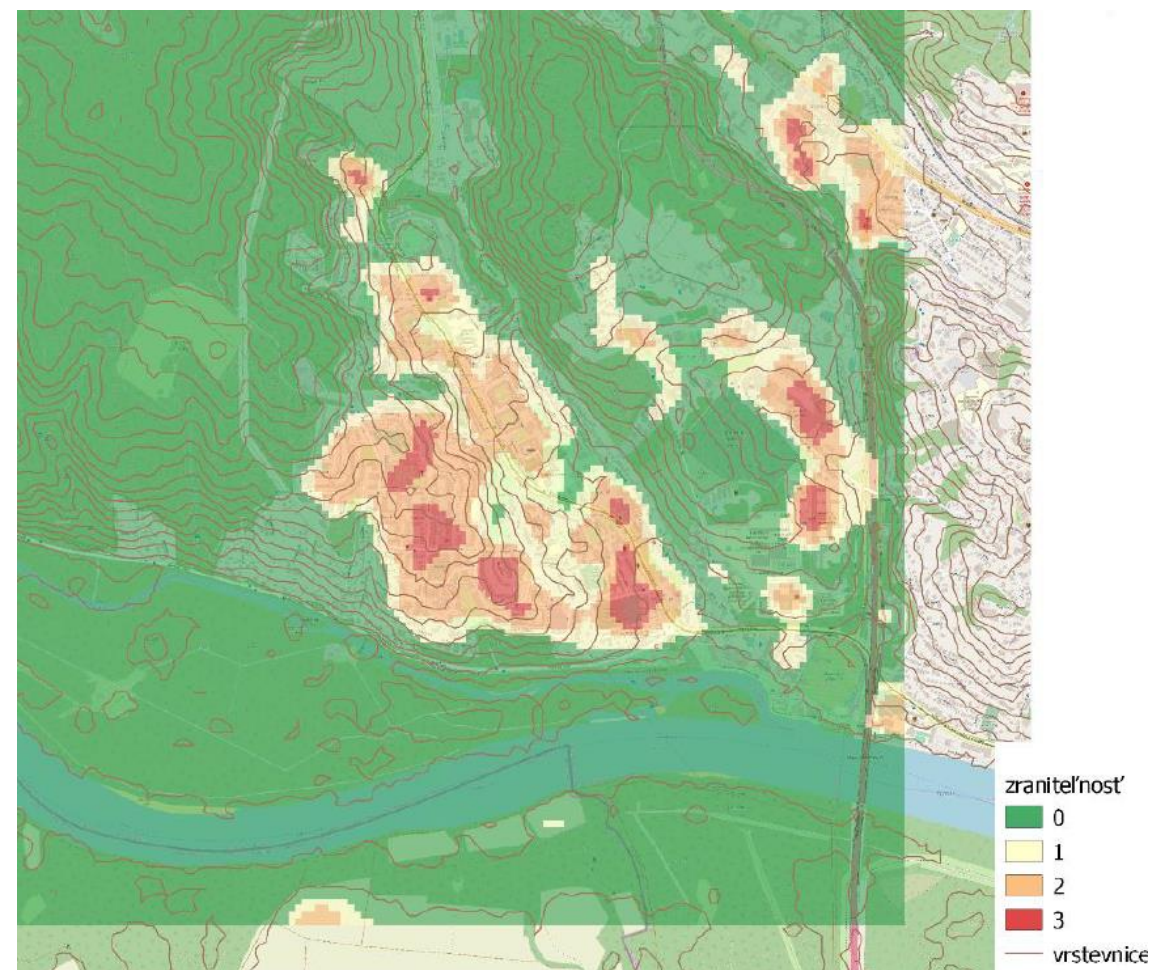
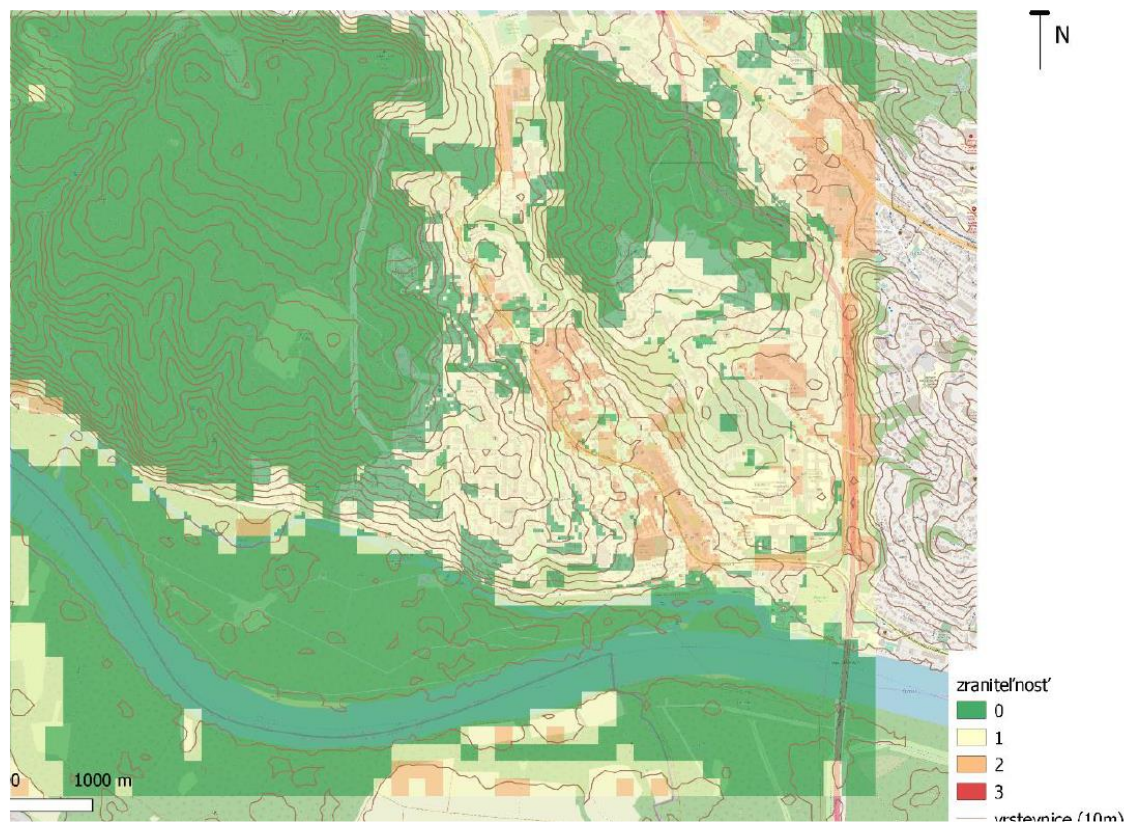

Expozícia

Ostrovy tepla – teplotne mapy – expozícia

Klimatické scenáre a expozícia

Zdroje:

- V ČR <https://www.klimatickazmena.cz/> okrem aktuálnych dát aj predikcia na roky 2030, 2050, 2090
- Pri absencii zdrojov na národnej úrovni (využiť nástroje simulácií a modelovania za pomoci Copernicus - Copernicus Climate Data Store, EU Copernicus Land, Urban Atlas a pod.napríklad voľne prístupné mapy [Heat waves](#) – trvanie vlny horúčav v budúcnosti a zmena trvania oproti roku 2020, Groundwater recharge, Potential evapotranspiration) a povodní (River discharge) Water&Wetness
- [EEA](#) – napr. Urban Vulnerability Map book – Factsheets - <https://climate-adapt.eea.europa.eu/repository/11261590.pdf/view>

Príklad – horúčavy a prívalové zrážky

	Citlivosť	Expozícia	Adaptívna kapacita
Oblasť zdravia	ukazovatele veku, fyzického alebo mentálneho zdravia, % zastavanosti (nepriepustnosti), hustota obyvateľstva, % osamotene žijúcej populácie	environmentálne ukazovatele, vystavenie obyvateľstva letným horúčavam (počet extrémne horúcich dní), podiel zastavaných plôch, vystavenie obyvateľstva ohrozeniu záplavami a víchrom	v prípade adaptívnej kapacity obyvateľov k extrémnym letným horúčavam – je možné použiť blízkosť a dostupnosť zelene, dobrú zdravotnícka dostupnosť a starostlivosť (napr. počet lôžok na 1000 obyv.), existenciu/ resp. neexistencia plánu pomoci pri dlhotrvajúcich letných horúčavách (Heatwave plan), prístup k informáciám o zmene klímy, ekonomická sila (HDP), vzdelanosť obyvateľstva, plán menežmentu povodňových rizík, prijaté protipovodňové opatrenia, HDP, úroveň vzdelanosti obyvateľstva, úroveň zdravotníckej starostlivosti

Určenie kľúčových sektorov a oblastí

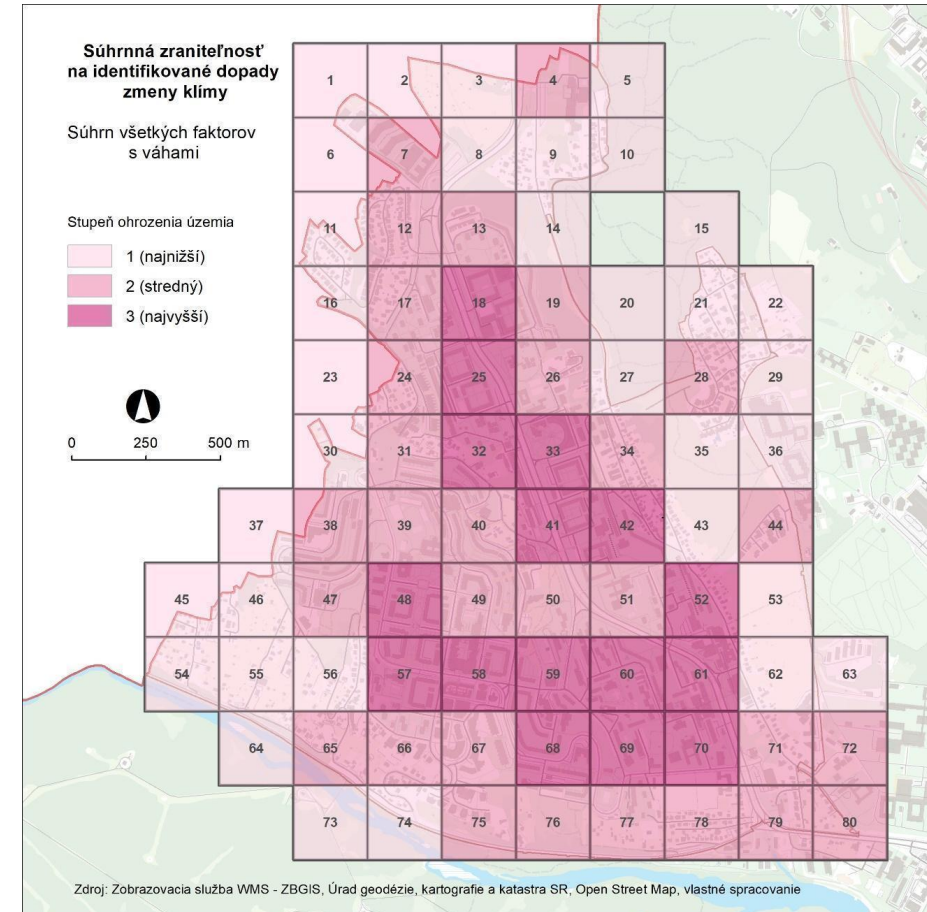
- Zdravotný stav obyvateľstva
- Kritická infraštruktúra
- Energetika, energetická infraštruktúra
- Doprava, dopravná infraštruktúra
- Telekomunikácie
- Urbanizované prostredie (nároky na stavby, verej. priestranstvá, techn. infraštruktúra,...)
- Vodné hospodárstvo
- Cestovný ruch
- Poľnohospodárska produkcia

Prístupy pri hodnotení zraniteľnosti

- priestorový prístup
(vyhodnotenie zraniteľnosti
v určenom priestorovom
ohraničení)
- Sektorový prístup
- Je dôležité, aby bolo uvažované
vždy zo zraniteľnosťou niečoho
(nejakého systému) na niečo (napr.
prívalové zrážky) alebo s ňou
spojené škody (napr. povodne).

Vyhodnotenie rizík

- **Riziko = dôsledok x pravdepodobnosť**
- Pri vyhodnotení **dôsledkov** je potrebné vziať do úvahy nielen ekonomické škody identifikovaného dopadu zmeny klímy, ale aj environmentálne, sociálne, kultúrne a ďalšie)
- **Pravdepodobnosť**, že daný dopad zmeny klímy nastane je možné vyhodnotiť na základe scenárov vývoja zmeny klímy, ale aj ich prejavov už v súčasnom období, o ktorých sa predpokladá, že sa budú ešte znásobovať.

	a	b	c
A	<u>Aa</u>	Ab	<u>Ac</u>
B	Ba	Bb	Bc
C	Ca	<u>Cb</u>	<u>Cc</u>